

Morsavandring Gudegården 14. juni 2014

Velkommen hit til Gudegården - kanskje det mest spennende stedet i Moss. Helt siden kjøpmann Johan Gude startet byens første brennevinsbrenneri her i 1787, via begivenhetene i Konventionsgården og Gudegården sensommeren 1814 og etableringen av Henrik Gerners brenneri og destillasjonsverk for aquavit i 1824, har dette stedet stått sentralt i byens historie. Her lå brenneriene som perler på ei snor. De største var representert med Gerner, Chrystie og Gude. I tillegg hadde vi Borting, Laulund, Ullitz, Berger, Knytzen, Finch, Bassø, Bredahl og Rundskou.

Her vi står i dag lå Gudegården - ett av byens staseligste hus. I dag har den adresse Gudesgate 1 og 3. Tidligere het det het det Postmestergaten - en innhegnet løkke som strakte seg ned til den søndre delen av hagen som fortsatt tilhører Gernerergården. På andre den andre siden - der Torvgården ligger i dag - var det i 1876 en vakker have tilhørende Gudegården.

Den første som startet med brennevinsbrenning i Moss var Johan Gude (1760 -1843). Slekt kom fra Schleswig-Holstein på 1600-tallet. Faren, Just Gude, var en av de største handelsmenn i Moss. Som ung seilte Johan på Kina og Ost-India i ti år. I handelen med te og andre kinesiske varer la han seg opp en betydelig formue.

Tilbake i Moss startet han brenneri i 1787 på dette stedet. Eiendommen kjøpte han av svigerfaren Jens Gerner i 1795 og eide den fram til 1824. Da solgte han til Henrik Gerner.

For å få tak i fagfolk, måtte Gude hente folk utenfra. Momme Peterson er et godt eksempel på dette. Han kom fra Flensburg i 1793 som brennerimester hos Gude. Byen Flensburg var storprodusent av brennevin, og Peterson brakte med seg viktige kunnskaper og ferdigheter til Moss.

Da kjøpmann, stortingsmann og ridder Henrik Gerner kjøpte Gudegården (Gudesgt. 1-3) i 1824 fortsatte brennerivirkksomheten og lokalene i nr. 3 ble ombygd til destillasjonsverk for aquavit (Gernerske karveaquavit).

Gernerslekta skulle bli den største brennevinsprodusenten i Moss på 1800-tallet. Familien hadde opprinnelig kommet til Danmark fra Skotland. Jens Gerner var den første som kom til Moss. Henrik Gerner var hans eneste sønn. Henrik studerte fabrikkvesen i England og tok borgerskap i Moss etter å ha "gått i lære" hos Johan Gude. I tillegg til spritproduksjon drev Gerner kledesfabrikk og tobakksproduksjon. Han kjøpte også opp møller ved Fossen - på sikt skulle dette bli slektens største satsingsområde. Fram til 1891 var Gerner & Søn en av de største møllebedrifter i landet. Gerner satset også på trelast, landbruk og tegleverk. I 1807 ble Melløs gård skilt ut fra Værne kloster.

Etter bybrannen i 1807 bygde Gerner den staslige murgården - Henrik Gerners gt. 10. Her fikk han besøk av kong Karl Johan i 1832. Henrik Gerners sønn - Jens Ludvig Gerner (1810 - 1869) - overtok etter hvert farens virksomhet og sørget for at brenneriene ble bygd ut til å bli Norges største.

Fedrene på Eidsvold spyttet ikke i glasset. I Nicolai Wegelands dagboksnotater kan vi lese om at det i 1814 ble skaffet åtte oksehoder vin (1.853 liter). Det tilsvarer ca. 16 liter pr. mann. I tillegg kom vinen som ble servert av de som ordnet med innkvartering, samt de mengder som ble servert ved Christian Fredriks taffel. Til forkost vanket det øl og dram, i følge dagboken til Nicolai Wergeland.

I augustdagene 1814 flyttet 17.mai-kongen Christian Fredrik sitt hovedkvarter til Konventionsgården i Moss. Den svenske generalen Magnus Bjørnstjerne og hans medarbeidere kom til Moss 10. august 1814. Han fikk sitt hovedkvarter her i Gudegården - ett av byens staseligste hus på den tiden. Fra 10. - 12. august forhandlet kong Christian Fredrik alene med generalen i Jernverkets hovedbygning. Kongen ble etter hvert sliten og utpekte statsrådene Jonas Collet og Niels Aall til å forhandle videre med den svenske generalen. De norske statsrådene gikk da til general Bjørnstjerna her i Gudegården og forhandlet med ham der.

Om ettermiddagen 13. august var forhandlingene over. Kongen lå på rommet sitt på Jernverkets hovedbygning mens forhandlingene foregikk i Gudegården. Han var syk og orket ikke å ha møte med regjeringen - han bare godkjente resultatet av forhandlingene med svenskene.

Kronprins Karl Johan, som var i Fredrikstad, mottok resultatet og sendte en ny general til Moss med de siste instruksene. Natten mellom 13. og 14. august 1814 reiste generalløytnant Fredrik Skjøldebrand. Han kom til Moss tidlig om morgenen og klokka seks møtte han kong Christian Fredrik sammen med general Bjørnstjerna. Det ble nye forhandlinger mellom Collett, Aall, Bjørnstjerna og Skjøldebrand. Disse fire gikk hit til Gudegården for å slutføre forhandlingene.

Avtalen ble undertegnet i Jernverkets hovedbygning (Konventionsgården). Så fort den var undertegnet ble den sendt til Karl Johan i Fredrikstad som var så lettet at han godkjente resultat.

Gudegårdens betydning i byens og landets historie fortjener en sentral plass ved markeringene i 2014. Det handler bl.a. om sprit, krig og fred. Det er også viktig at Gudegården ikke forveksles med Bortinggården - gården kjøpmann Mathias kjøpte i 1823. Johan Gude, som startet byens første brenneri og som eide Gudegården, var hans onkel.

JRN - 14.06.2014